

BUZETSKI ZBORNIK 31. Buzet, Katedra čakavskog sabora, Pučko otvoreno učilište "Augustin Vivoda" Buzet, 2005, 476 str.

Predgovor novoj knjizi napisao je dr. sc. Slaven Bertoša, a gradonačelnik Josip Flego autor je priloga Subotina, pročitano na svečanoj sjednici Gradskog vijeća u povodu općinskog praznika, 11. rujna 2004. g.

U poglavlju Bužeština Istre u prva četiri priloga obilježeno je prvo spominjanje Buzeta na Rižanskoj skupštini 804. g. U spisu sastavljenom radi rješavanja pritužbi istarskih gradova i biskupa izaslanicima franačkog cara navedeno je da su za bizantske vlasti pojedini gradovi plaćali porez. Među navedenim gradovima je i "de Pinguente" Buzet koji je plaćao 20 zlatnika.

Prof. dr. Robert Matijašić govori o rižanskoj listini kao jednoj od najvažnijih isprava ranosrednjovjekovne povijesti Istre, izvor za političku i gospodarsku situaciju početkom IX stoljeća. Uz Pulu, Poreč, tršćansko područje i Labin, Buzet je na tom popisu grad koji se kontinuirano javlja u izvorima od II–III st. do IX st.

Mr. sc. Jakov Jelinčić iznio je sadržaj listine rižanske skupštine iz 804. godine. Rekao je, uz ostalo, da su mnoge stare isprave proglašene falsifikatima, što za ovu ispravu nijedan povjesničar nije ustvrdio. Ova isprava nesumljivo potvrđuje prisustvo Slavena u Istri u vrijeme nastanka isprave, ali i mnogo ranije, kako potvrđuju drugi izvori.

Salvator Žitko, prof. obradio je temu: Područje Rižane u vrijeme donošenja listine 804. g. Na širem području Rižanske doline gdje je 804. godine održana Rižansk skupština, zbog povoljnih prometnih puteva, strateškog i pograničnog položaja već od antike dalje pratimo kontinuirane seobe naroda. Povijesno gledano, taj prostor između Rižane i Dragonje je područje rimske države već od 42. godine prije nove ere. S dolaskom Slavena i postupnim naseljavanjem u 7. i 8. stoljeću počeo se je mijenjati i etnički sastav područja, a to su ubr-

Naslovna stranica: Crvene zemlje, ulje na platnu, slika je akademskog slikara Hari Ivančića.

zala franačka osvajanja Istre i naseljavanja slavenškog stanovništva na pusta i ne-naseljena područja u širem zaleđu gradova. Brojna arheološka iskapanja i nalazi, kako na hrvatskom tako i na slovenskom dijelu Istre (Predloka) dokazuju da je slovenski kolorizacijski tok, usprkos zaključcima Rižanske skupštine, ovdje imao važnu ulogu.

Prof. dr. Darja Mihelič obrađuje Istarsko gospodarstvo u svjetlu Rižanske listine. Bogatstvo informacija o istarskoj gospodarskoj povijesti iz dokumanata o rižanskoj skupštini može se najbolje vidjeti usporedbom sa informacijama, koje nude drugi objavljeni klasični povijesni pisani izvori iz razdoblja od 500–1200. godine, dakle iz vremena otprilike 300 godina prije do 400 godina nakon nastanka rižanskog zapisa. Za usporedbu uzeti su objavljeni izvori: Frane Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, I–IV*, Ljubljana 1902–1915 i novo izdanje Pietro Kandler, *Codice diplomatico Istriano I–II*, Trieste 1986.

Iako objavljeni zapisi nisu imali namjeru oslikati istarsko gospodarstvo, u njima ipak možemo pronaći djelove, koji spominju ribolov, proizvodnju soli, razne poljoprivredne kulture, vinogradarstvo, maslonarstvo i voćke. Neobrađeni prostor bio je pokriven travnjacima, pašnjacima, šumama i pustopoljinama, na kojima je pasla različita stoka. Daća u vosku upućuje na postojanje pčelarstva. U Istri su bile prisutne i neagrarne djelatnosti, od obrta se spominju mlinovi i građevinarstvo. U zapisima se spominju objekti, koji nude uslugu prenočišta. Unatoč nazadovanju u vrijeme ranog srednjega vijeka trgovina nije zamrla, navode se trošarine, tržišne daće, trgovačke i prometne takse, obalne i prolazne daće u pristaništima i uz rijeke. O širenju trgovine i novčanog poslovanja govore podaci, koji spominju trgove, prodavaonice i prava kovanja novca. Istra je održavala pomorske veze sa drugom obalom Jadranskog mora. 1182. godine je Kopar od Venecije isposlovao pravo da postane monopolno pristanište za sol između Grada i Pule.

Ove mozaičke podatke o istarskom gospodarstvu, izvučene iz preko stotine ranijih i kasnijih zapisa, uspoređeni s onima, koje navodi zapis o rižanskoj skupštini. Pokazalo se je da rižanski dokument sadrži većinu podataka iz uspoređenih zapisa, a ponegdje ih i nadgrađuje. U njemu se ne spominje lov, proizvodnja soli, ugoštiteljstvo i trgovina, ali uspoređene zapise nadopunjuje sa podacima o konkretnom načinu obrade zemlje, o nekim domaćim životinja (pas), mlinovima za ulje, paljenju vapna i izradi opeke. Posebno je poučan podatak o crkvenim desetinama, koje su istarski građani morali davati novom Slavenskom stanovništvu u gradskom zaleđu. Taj podatak odgovara na pitanje, kako su kolonisti uspjeli preživjeti prve godine nakon naseljavanja, prije nego što je zemlja, koju su iskrčili, postala plodna.

Carlo Marchesetti i topografija Bužeštine tema je dr. sc. Klare Matijašić Buršić.

Carlo Marchesetti zadužio je istarsku prapovijest kapitalnim djelom "I castellieri presistorici di Trieste e della regione Giulia" s kojim započinje istraživanje prapovijesti Istre. U bogatom opusu autorica izdvaja one teme, vezane uz arheologiju, pra-

povijest, odnosno gradine na prostoru Bužeštine. Carlo Marchesetti započinje s njihovim arheološkim istraživanjem (Radmilli, 1981), a na prostoru Istre usredotočio je svoj rad na detaljnom popisu poznatih lokaliteta sa cijelim nizom inovativnih opažanja. U bogatoj Marchesettijevoj bibliografiji, osim radova vezanih uz arheologiju, nalazimo i zemljopisne, geološke, paleontološke, zoološke, botaničke i mnoge druge teme. Rukopisi se čuvaju u nekoliko Tršćanskih institucija: Biblioteca dei Civici Musei di Storia ed Arte, Civico Museo di storia Naturale i Biblioteca Civica, gdje bismo mogli doći do još zanimljivih podataka.

Veći dio Bužeštine otkriva dolazeći s juga, dolinom Mirne, a na tablama su nacrtani tlocrti i nekih gradina Bužeštine. Danas nakon sto godina od objavljivanja Marchesettijevog kapitalnog djela, u čitavoj Istri učinjeno je mnogo, a Bužeština nije ostala po starni. Vršena su topografska rekognosciranja, otkriveni su mnogi lokaliteti i vršena su mnoga iskapanja.

O kožnom antipediju iz crkve sv. Petra u Marčenigli, kao rjetkom primjerku likovne vrste, gotovo muzejskom primjerku piše Ondina Krnjak, prof.

Dispacci relazionali rašporskih kapetana u novom vijeku, rad je doc. dr. sc. Slavena Bertoše.

Autor je analizirao nekoliko skupina do sada poznatih izvješća rašporskih kapetana, objelodanjenih u ediciji Atti e Memorie della Societa Istriana di Archeologia e Storia Patria.: fond Relazioni di provveditori veneti in Istria al tempo della Guerra di Gradisca (1886.); fond Relazioni dei Capitani di Raspo (1888.) i fond Dispacci al Serenississimo Principe dei rettori di Albona, Buie, Cittanova, Dignano, Grisignana, Isola, Montana, Muggia, Parenzo, Pirano, Pola, Raspo (Pinguente), S. Lorenzo del Pasenatico ed Umago negli anni 1602–1606 (1914.).

Nataša Vivoda, prof, u prilogu Razvoj sklonidbenih nastavaka u govoru na Bužeštini, uspoređuje sklonidbene nastavke u govorima Bužeštine s onima iz praslavenskog jezika. Zaključila je da je sklonidba pojednostavljena, ali i da postoje mnogi arhaični nastavci.

Elena Grah, prof. obrađuje toponime u selu Krbavčić. U radu je izvršena klasifikacija i analiza toponima u okolici sela Krbavčići obzirom na njihovu vrstu, pobudu imenovanja te izraz.

Na terenu prevladavaju jednočlani toponimi a motivi za njihovo imenovanje najvećim su dijelom bili teren i njegove značajke te prvotna namjena terena.

Pr. dr. sc. Alojz Jembrih piše o narodnim poslovicama i mudrim izrekama što ih je 1605. u Leipzigu objavio znameniti jezikoslovac, leksikograf povjesnica i pravnik Jeronim Megiser (1553–1618). Poslovice i mudre izreke latinskih klasika predložene su na dset jezika među kojima i slavenski za koji autor dokazuje da je to hrvatski jezik. Meziger je rođen u Stuttgartu, a studirao u Tubingenu, a spomenute je poslovice prikupio putujući u Rijeku i objavio 1605.

Dr. sc. Tanja Perić Polonijo u svom prilogu komparativno i sintetski prikazuje etnološku i folklorističku građu u novim izdavačkim pothvatima – Hrvatskoj i Istarskoj enciklopediji, mr. sc. Nikolina Hrust piše o Istarskoj dvorani u gliptoteci HAZU, u Zagrebu. Dražen Vlahov prof. obrađuje "Knjigu općine Roč (1566.–1628.) kao izvor za povijest Roča, a mr. sc. Zdenko Balog piše o lokalitetima iz darovnice 1064. i 1102. godine na Buzeštini.

Mr. sc. Josip Žmak piše: Jesenji plodovi prirode nekad značajan izvor prihoda stanovnika Ćićarije. Na rubovima šuma u šumarcima, na pašnjacima i livadama Ćićarije ima mnogo raznih stabala, grmova i biljaka koja daju plodove što dozrijevaju ujesen. Neke vrste plodova postale su komercijalni proizvod. Tu spada u prvom redu plavi brinj (smrekva) koji su godinama ljudi mlađe dobi sakupljali i nosili na prodaju u otkupne stanice, da bi ostvarili dopunski prihod za lakši život domaćinstva. Rad je bio fizički naporan, a na kraju radnog dana trebalo je nositi i do 50 kg ubranih plodova smrekve do otkupnog mjesta. Možda je najzanimljiviji plod (šumskih) malina (domaći izraz frambogi). Ona je poznati i česti plod u Ćićariji, ali plantažno širenje malinjaka nekoliko godina nakon masovne sječe bukove šume, iznenadilo je, začudilo i razveselilo ljude u mnogim selima Ćićarije. Početkom trećeg desetljeća dvadesetog stoljeća počinje masovno skupljanje malina i prodaja na otkupnim stanicama. Beračisu, zbog napora, u pravilu bili su mladi stanovnici, koji su sakupili od 5 do 15 kg plodova, a neki i više. Unatoč napornom radu, zadovoljstvo berača je bila sigurna prodaja i gotovinska isplata na licu mjesta. Manje komercijalno značenje imao je i šipak.

Na prostorima Ćićarije rastu i drugi jestivi plodovi koji nisu komercijalizirani, ali imaju stanovitu korist kako za žitelje tako i za bogatstvo prirodne okoline. Tu se misli na jogode, kupine, bromboliće (glog), drnjule, lisnjake, rušviće, lešnjake i slično. Prirodnim širenjem šuma i sve manom sječom drva izdašnost plodova svedena je na vrlo male količine, a nekima se održao samo trag.

Za literarne priloge pripovjetke su pripremili Fedor Putinja i Edi Prodan, a pjesme objavljuju : Mirna Bratulić, Marija Ribarić, Snježana Markežić, Ivan Draščić, Bella Rupena, Silverija Prodan i Daniele Sirotić.

U poglavlju Gospodarstvo, stručne priloge napisali su dr. vet. Fedor Putinja : Ovčarstvo i dipl. ing. Zdravko Miholić koji piše članke:

Tipovi oraha na Buzeštini", što je tekstualni i tabelarni prikaz rezultata dvogodišnjeg ispitivanja tipova oraha. Analizirani plodovi potječu uglavnom s područja Buzeštine. Privredno interesantne osobine nekih ispitanih tipova potvrđene su u usporedbi s poznatom sortom "šejnovo", a u prilogu "pokusi s pšenicom na Buzeštini" izneseni su podaci petogodišnjih pokusa gdje su tri novije sorte pšenice ("banica", "kuna" i "divana") uspoređene s najzastupljenijom sortom ("sana") na području Buzeštine. Kvantitativni i kvalitativni pokazatelji čine novije sorte interesantnima za uzgoj na području Buzeštine.

O gospodarskom razvoju Bužeštine od 1975. do 1985. godine prof. Josip Šipuš objavljuje izbor vlastitih novinskih članaka.

O školstvu pišu:

Ettore Poropat koji škole Bužeštine od 1814. do 1918., a Mr Stjepan Kraljević navodi podatke 1964. godine i prema obrazovanju uz rad pokazuje porast obrazovnog nivoa općine.

Prof. Josip Šipuš prisjeća se svojih učenika iz Gradine pred pedesetak godina.

Nekoliko novo objavljenih knjiga i kulturno umjetničkih priredaba svojim su prikazima zabilježili dr. sc. Slaven Bertoša, koji je prikazao drugu knjigu zbornika općine Lanišće, knjigu Antuna Medice, Račja Vas i knjigu Mlunska visoravan.

Dr. sc. Đurđica Cvitanović, piše o knjizi Zdenka Baloga: Roč u srednjem vijeku, a Tullio Vorano prikazao je knjigu Prapoće autora Vladimira Šverka. O knjizi Trstenik, koju su napisali Alida i Alojz Čargonja bilježi Gordana Čalić Šverko, a Mirjana Pavletić uz tekst o mjesecu knjige 2004. g. objavljuje i 30 godina Raspjevane Bužeštine i 100 godina Glazbenog društva "Sokol".

Poglavlje etnomuzikološke teme sadrže prilozi: Irene Šverko, Ženska vokalna skupina Lanišće, danas jedina koja njeguje i održava bugarenje, narodno pjevanje. Njegovanje ovoga pjevanja pokrenula je Mladenka Cotić sa svojim učenicima u Osnovnoj školi Lanišće gdje je bila nastavnica glazbenog odgoja.

Ines Greblo piše o Istarskim etnomuzikološkim susretima u Roču i o skupu studijske skupine "Glazba manjina". U vrijeme održavanja skupa predstavljena je knjiga zbornika : Zaštita tradicijskog glazbovanja i hrvatska narodna glazbala. O predstavljanju knjige piše Siniša Žulić, a prikaz knjige daje mr. sc. Lidija Nikočević. U povodu godišnjice rada grupe Kantadore etnomuzikolog Emil Zonta napisao je i objavio knjigu o ovoj grupi pjevača.

Za posebno VII poglavlje izabran je maturalni rad u bužetskoj gimnaziji. Matija Nežić napisao je prilog Račice.

Autobiografije napisali su kao VIII poglavlje Dušan Jakac rođen u Velom Mlunu, prof. dr. Zvonimir Sirotić i Miloš Sirotić, a Miloš Počekaj napisao je biografiju nedavno preminulog Ivana Draščića.

U IX poglavlju Edo Merlić piše o prezimenu Merlić, a objavljena su i stabla obitelji Ribarić (Slamarovi) i Rupena iz Vodica.

U zadnjem poglavlju, Sport, Siniša Žulić prikazuje rukomet i boćanje. O sportu na Bužeštini 2004. g. piše Velimir Božić, a igranju odbojke u Buzetu prilog je napisao Josip Šipuš.

Božo Jakovljević